

Nr 9.

Ankom till riksdagens kansli den 13 april 1939 kl. 4 e. m.

Första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande i anledning av väckt motion angående åtgärder för att mildra de ekonomiska fluktuationernas verkningar.

I en inom riksdagens första kammare väckt, till dess andra tillfälliga *Motionen.* utskott hänvisad motion, nr 191, har herr *Sam Larsson m. fl.* hemställt, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om en utredning, i huvudsaklig anslutning till de synpunkter som i motionen angivits, rörande möjligheterna att jämväl annorledes än genom offentliga arbeten mildra de ekonomiska fluktuationernas verkningar.

Inom andra kammaren har en likalydande motion, nr 272, väckts av herr Andersson i Rasjön m. fl.

I motionen erinras till en början, hurusom uppmärksamheten, då det gällt att söka utvägar att mildra verkningarna av de ekonomiska svängningarna, så gott som uteslutande inriktat sig på offentliga arbeten. Även andra åtgärder anses emellertid erforderliga. Under framhållande av, att de ekonomiska fluktuationerna göra sig mest gällande inom framställningen av s. k. kapitalvaror (varaktiga artiklar), medan däremot produktionen av rena konsumtionsartiklar är mera stabil, hava motionärerna i första rummet pekat på en stabilisering av byggnadsverksamheten; denna torde nämligen motsvara ungefär hälften av Sveriges totala realkapitalbildning. Även om den inhemska realkapitalbildningen hålles på en ganska stabil nivå, kunna emellertid stora svårigheter för landets näringsliv uppkomma på grund av variationer i exporten. I fråga om de åtgärder, som härvidlag kunna tänkas i konjunkturutmätande syfte, räkna motionärerna med i huvudsak tre möjligheter: 1) statligt stödd produktion på lager av vissa varor, som icke minska i användbarhet genom lagring, 2) extraordinära offentliga beställningar av varor, som exportföretagen kunna framställa, 3) omändrings- och förbättringsarbeten av olika slag under medverkan från det allmännas sida.

Slutligen föreslå motionärerna, att frågan om sysselsättningsmöjligheternas lokala förändringar upptages till behandling i den föreslagna utredningen.

I övrigt får utskottet beträffande motiveringen hänvisa till motionen I: 191.

Över motionen II: 272, som av andra kammaren hänvisats till dess andra *Yttranden.* tillfälliga utskott, har detta utskott inhämtat yttranden från kommerskollegium, som i sin tur hört Stockholms, Skånes och Göteborgs handelskammare,

socialstyrelsen, Svenska arbetsgivareföreningen och Sveriges industriförbund, vilka två senare institutioner avgivit gemensamt yttrande, Landsorganisationen i Sverige samt Kooperativa förbundet. Nämnda yttranden finnas såsom bilagor fogade vid detta utlåtande. Härjämte har riksbankschefen Rooth i föredrag, vid vilket utskottets ledamöter beretts tillfälle närvara, uttalat sig angående de i motionen berörda spörsmålen.

Kommerskollegium uttalar som sin mening, att den föreslagna utredningen knappast skulle komma att giva mera påtagliga, generellt tillämpliga resultat. Kollegium vill för sin del förordna, att — såsom redan skett i åtskilliga fall — mera begränsade, regionala eller vissa industrier berörande arbetsuppgifter tagas under behandling efter hand och i de fall, då så befinnes vara önskvärt.

Stockholms och Skånes handelskammare avstyrka motionen.

Handelskammaren i Göteborg förklarar sig visserligen icke hava någon tilltro till de i motionen åsyftade åtgärderna men vill icke direkt avstyrka den föreslagna utredningen.

Socialstyrelsen befarar, att en utredning av den art, som i motionen ifrågasättes genom utredningsuppgiftens alltför vida och mångskiftande innehåll, icke skulle lämna de konkreta och praktiskt användbara resultat, som krisberedskapen kräver. Socialstyrelsen är emellertid angelägen att framhålla som sin mening, att på åtskilliga punkter såväl undersökning som förberedelser av annat slag i krisberedskapens syfte torde vara behövliga — där de icke redan utförts — samt att åtgärder, som i detta syfte planeras, böra rationellt samordnas. En dylik samordning torde dock kunna åstadkommas på annat sätt än genom en utredning i sedvanliga former.

Sveriges industriförbund och *Sveriges arbetsgivarförening* ha icke något att erinra mot att en utredning av de i motionen berörda frågorna verkställas av konjunkturinstitutet i samarbete med härför lämpade organ inom industrien; från utredningen bör dock undantagas spörsmålet om sysselsättningsmöjligheternas lokala förändringar, beträffande vilket en samlad översyn torde böra anstå i avbidan på resultaten av pågående särskilda undersökningar.

Landsorganisationen i Sverige har icke något att erinra mot en utredning i motionens syfte, från vilken utredning landsorganisationen dock föreslår att frågan om sysselsättningsmöjligheternas lokala förändringar undantages, enär denna fråga är föremål för undersökning av rationaliseringsutredningen.

Kooperativa förbundet anser det välbetänkt att frågan om en allmän utredning får vila i avvaktan på resultaten av de överläggningar mellan representanter för statsmakterna och för näringslivet, som förebådats.

Utskottet.

Utskottet, som med största intresse tagit del av de i motionen framlagda synpunkterna, anser det vara av synnerlig betydelse för hela vårt land att

alla krafter sättas in för att i möjligaste mån söka mildra följderna av de ekonomiska fluktuationerna. Även om staten i de offentliga arbetena redan har ett värdefullt medel att i viss utsträckning kompensera verkningarna av en ekonomisk depression, finner utskottet i likhet med motionärerna att jämväl andra åtgärder, som kunna verka i samma riktning, böra undersökas. Att döma av i ärendet inhämtade yttranden synas visserligen icke alla av de i motionen ifrågasatta åtgärderna i konjunkturutjämnande syfte komma att giva praktiskt tillfredsställande resultat, åtminstone icke i en sådan omfattning som av motionärerna förutsatts. Sålunda hava starka betänkligheter rests mot den i motionen väckta tanken å statligt stödd produktion för lagring av vissa varor under depressionstider. Vidare anses svårigheter föreligga för att åstadkomma en stabilisering av byggnadsverksamheten. Vad beträffar frågan att under depressionstider söka få i gång omändrings- och förbättringsarbeten av olika slag har gjorts gällande, att denna utväg i viss utsträckning redan är anlitad av de svenska företagen samt att vad därutöver kan göras är ovisst. De sålunda framförda betänkligheterna böra emellertid enligt utskottets mening icke lägga hinder i vägen för att ifrågavarande problem ägnas den allra största uppmärksamhet från statsmakternas sida och göras till föremål för undersökning, varvid även andra utvägar än de i motionen särskilt anvisade böra övervägas.

Vad beträffar frågan, i vilken form en sådan undersökning bör bedrivas, finner utskottet det tveksamt, huruvida en utredning i sedvanliga former av hela det problemkomplex, varom här är fråga, skulle kunna lämna några påtagliga praktiska resultat. Det synes utskottet mera välbelänt, att de skilda frågorna, såsom för övrigt redan skett i stor utsträckning, bliva föremål för specialutredningar. Bland sådana redan avslutade eller ännu pågående utredningar får utskottet erinra om arbetslöshetsutredningen, 1934 års byggnadsindustrisakkunniga, rationaliseringsutredningen, 1937 års arbetslöshets-sakkunniga samt följande regionalt betonade utredningar: gruv-sakkunniga, granitutredningen, Blekingeutredningen samt sakkunniga för utredning rörande Västernorrlands läns försörjningsmöjligheter. De av dessa utredningar, som ännu icke äro slutförda, torde komma att giva värdefulla uppslag beträffande ett flertal av de spörsmål, som beröras i motionen. Utskottet har härvidlag icke förbisett, att de förslag, vari de olika specialutredningarna kunna komma att utmynna, böra bli föremål för en enhetlig granskning, så att en samlad överblick av de åtgärder, som i konjunktur-utjämnande syfte erfordras inom hela vårt näringsliv, därigenom kan erhållas. Denna uppgift att samordna materialet — och i den mån så befinnes nödvändigt komplettera detsamma — torde lämpligen kunna anförtros åt konjunkturinstitutet, eventuellt efter en härför anpassad utbyggnad. En omständighet, som i nuvarande läge även talar emot den av motionärerna föreslagna utredningen, är de överläggningar, vilka — sedan motionen skrivits — inlets mellan regeringen och representanter för näringslivet

beträffande möjligheterna och formerna för ett samarbete på det ekonomiska livets område. Detta samarbete torde vara ägnat att skapa förutsättningar för ett ingående studium av de flesta av de ifrågavarande problemen och erbjuda ett vida smidigare medel än en utredning i sedvanliga former. Innan resultaten av dessa överläggningar ävensom av förenämnda ännu ej avslutade specialutredningar föreligga, kan det i allt fall enligt utskottets mening icke vara ändamålsenligt att sätta i gång med en utredning av det slag motionärerna åsyfta.

Under hänvisning till vad utskottet sålunda anfört får utskottet hemställa,

att förevarande motion ej måtte till någon första kammarens åtgärd föranleda.

Stockholm den 16 mars 1939.

På utskottets vägnar:

O. A. NORDBORG.

Närvarande: herrar Nordborg, Heüman, Gottfrid Karlsson, Anders Andersson, Theodor Magnusson, Sundvik, Persson och von Horn.

Bilaga 1.

Stockholm den 4 mars 1939.

Till Riksdagens andra kammarens andra tillfälliga utskott.

Genom beslut den 3 februari 1939 har Kungl. Maj:t anbefallt Kommerskollegium att avgiva och till Riksdagens andra kammarens andra tillfälliga utskott överlämna yttrande i anledning av motion nr 272 i andra kammaren vid innevarande års riksdag (likalydande med motion nr 191 i första kammaren). I motionen hemställes, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om en utredning, i huvudsaklig anslutning till i motionen angivna synpunkter, rörande möjligheterna att jämväl annorledes än genom offentliga arbeten mildra de ekonomiska fluktuationernas verkningar.

Kollegium har i ärendet införskaffat bifogade yttranden från handelskammarna i Stockholm, Malmö och Göteborg.

Stockholms handelskammare har undersökt möjligheterna till lagring i utjämnande syfte av de i motionen som exempel anförda varorna och finner, att en av företagen i större utsträckning genomförd lagring vore förenad med stora vanskligheter. Vidare påpekas, att det torde vara omöjligt att med konstlade medel kompensera verkningarna av kriser, som ju till största delen härröra från utom vårt land verksamma krafter. I betraktande av den roll exportindustrien spelar i vår folkförsörjning kunde Sverige mindre än de flesta länder isolera sig från omgivningen. Beträffande byggnadsverksamheten, som i fråga om realkapitalbildningen spelade stor roll, framhållas vissa moment, vilka försvåra en konjunkturutjämning.

Handelskammaren vill dock icke hava sagt att icke vissa positiva åtgärder kunde vidtagas för utbyggnad av det konjunkturpolitiska beredskapsprogrammet och pekar därvid på lämpligheten av att enskilda förbrukare vidtaga en lagring i smått av för deras verksamhet nödvändiga produktions- och konsumtionsartiklar. Vidare hänvisar handelskammaren till vissa redan vidtagna åtgärder i konjunkturmildrande riktning och till åtskilliga pågående utredningar, vilka mer eller mindre direkt avse de i motionen till behandling upptagna spörsmålen.

Ytterligare framhåller handelskammaren, att hela spörsmålet vore ägnat att upptagas till diskussion vid de direkta överläggningar mellan regeringsmakten och representanter för näringslivet, vilka, enligt vad som ställts i utsikt, inom den närmaste tiden skola taga sin början. I den mån praktiska uppslag därvid framkomme, kunde dessa måhända göras till föremål för fortsatt undersökning inom det nybildade »Industriens utredningsinstitut».

Slutligen hemställer handelskammaren, att föreliggande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Skånes handelskammare finner motverkandet av konjunkturväxlingarna vara ett av vår tids mest brännande spörsmål och varje uppslag i detta hänseende borde omsorgsfullt prövas. Handelskammaren funne dock tveksamt, huruvida det avsedda syftet kunde vinnas genom en offentlig utredning av nu sedvanlig typ. Samma fråga hade tidigare dryftats av ett flertal statliga kommittéer och därvid torde ha framgått, att de åtgöranden, som kunde vidtagas inom ramen av nuvarande ekonomiska system och med bibehåll-

lande av fri utrikeshandel, vore skäligen begränsade. Positiva resultat kunde knappast väntas med mindre ifrågakommande uppslag upptoges till prövning på varje särskilt område och löstes från sina speciella förutsättningar under samråd och samverkan mellan staten och näringslivet. I denna uppfattning finge handelskammaren hemställa, att motionen icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Handelskammaren i Göteborg har icke större tilltro till nu åsyftade åtgärder, men vill dock icke direkt avstyrka den föreslagna utredningen. Det syntes emellertid handelskammaren vara av vikt att i direktiven för utredningsmännen, vilka borde utgöras av inom näringslivet verksamma personer, uttryckligen framhållas angelägenheten av att åtgärder, som förutsätta statsingripanden i näringslivet, i möjligaste mån undvekas.

Kommerskollegium finner i likhet med motionärerna, att spørsmålet angående mildrandet av de ekonomiska fluktuationernas verkningar är av stort samhällligt intresse och att man, så långt detta med hänsyn till övriga samhällsekonomiska intressen är möjligt, bör försöka motverka de ekonomiska depressionerna genom köpkraftens bevarande och konjunkturstimulerande åtgärder.

Denna tankegång kommer även till uttryck i motionen, vilken emellertid som ett alternativ till de offentliga arbetena i främsta rummet rekommenderar statens medverkan för lagerproduktion inom kapitalvaruindustrierna och alldeles speciellt inom exportnäringarna.

Utän tvivel kan det vara både möjligt och tillrådligt att i speciella situationer och inom särskilda områden i viss omfattning rent temporärt tillgripa lagerproduktion, men det ter sig mycket tvivelaktigt, om lagerproduktionen kan anbefallas såsom allmänt konjunkturpolitiskt instrument.

Även om lagerproduktion i ett akut krisläge skulle vara ägnad att mildra de omedelbara och påtagliga krisstörningarna, kan det dock på goda skäl ifrågasättas, om den icke, därest den sattes i system, skulle komma att fördjupa depressionen och framför allt fördröja den ekonomiska återhämtningen. Lagerhållningens roll i konjunkturutvecklingen kan väl ännu icke sägas vara i alla avseenden klarlagd, men det torde dock vara ostridigt att förhandenvaron av stora lager — även om dessa för en tid undanhållas marknaden — har en pristryckande verkan och i alla händelser är ägnad att hålla tillbaka en uppåtgående prisrörelse.

Då i motionen särskilt framhålls såsom önskvärt, att restriktiva statsingripanden i näringslivet undvikas, anser sig Kollegium böra framhålla som sin mening, att ett mera omfattande genomförande av systemet med lagerproduktion måste leda till ett ökat statligt inflytande inom det ekonomiska livet.

Systemet bygger på den tanken, att staten vid en inbrytande ekonomisk kris med sjunkande priser och reducerad efterfrågan skulle i en eller annan form träda in som stödjande och i högre eller lägra grad riskbärande part i syfte att möjliggöra produktion på lager. Det förefaller ligga i sakens natur, att en återflyttning av risktagandet till de enskilda företagareintressena under de tider, då industrien kunde tillgodogöra sig högkonjunkturperiodernas bättre vinster, knappast kunde komma att obetingat äga rum, i varje fall icke förrän staten erhållit fullt vederlag för sina uppoffringar under depressionen. Ett omfattande åtagande från statens sida, avseende att bereda näringslivet sysselsättning genom lagerproduktion under depres-

sionsskedena, torde också nära nog oundvikligen föra med sig en ökad kontroll från statens sida över produktionsapparatens förändringar, såsom exempelvis nygrundning av industriföretag, utvidgningar, moderniseringar etc. Det förefaller som om systemet ut ifrån sina egna förutsättningar måste komma att leda fram till en rätt avsevärd och i detalj gående kontroll över väsentliga delar av näringslivet och till mycket viktiga modifikationer i dettas grundläggande rättsliga förutsättningar.

Då Kollegium ansett sig böra intaga en kritisk hållning till lagerproduktionssystemet som ett mera allmänt användbart remedium mot de ekonomiska depressionerna innebär detta icke att Kollegium skulle ställa sig avvisande till varje tanke på lagerproduktion. Enligt Kollegii mening bör sådan produktion i vissa fall kunna tillgripas, men dylika åtgärder kunna icke, även om de i särskilda och begränsade fall visa sig nyttiga, ge anledning till förhoppningar om gagneligheten av en mera utsträckt användning av systemet i fråga.

Andra omständigheter än de ovan anförda mana också till återhållsamhet. Kollegium anser sig sålunda kunna i huvudsak ansluta sig till de av Stockholms handelskammare anförda synpunkterna. Givetvis finnes det slag av varor, exempelvis järnmalm, där otvivelaktigt en viss lagring kan ske, utan att åtminstone användbarheten minskas. Dock torde urvalet av lämpliga varor få anses ganska begränsat och därmed blir också effekten av lagringsåtgärder relativt liten. En lagring hos de enskilda förbrukarna av produktions- och konsumtionsartiklar av sådant slag, som nämnes av Stockholms handelskammare, kan tänkas få en viss verkan, för den händelse det rör sig om inom landet tillverkade artiklar, men sker den i stor omfattning, torde den också medföra en del olägenheter.

Kollegium får även, under hänvisning till de inkomna yttrandena, erinra om att åtskilliga utredningar redan pågå eller äro under remissbehandling, vilka ha mer eller mindre avseende på den föreliggande frågan. Viktigast bland dessa är kanske 1934 års byggnadsindustrisakkunnigas betänkande, som behandlar ett bland de områden av näringslivet, där konjunkturvariationerna äro utpräglade och ha omfattande verkningar. Det förefaller Kollegium, som om en ytterligare utredning rörande byggnadsindustrien i nu förevarande hänseende för närvarande ej skulle kunna tänkas giva några viktigare nya synpunkter.

En anpassning efter sysselsättningsmöjligheternas lokala förändringar enligt på förhand uppgjorda planer torde möta åtskilliga svårigheter. Det lär nämligen i allmänhet vara en nästan olöslig uppgift att någon längre tid i förväg skaffa tillräcklig kunskap om de växlingar, som komma att inträffa. Uppgiften kan kanske i begränsad utsträckning lösas, t. ex. i fråga om vissa — men långt ifrån alla — gruvor, där själva underlaget för verksamheten, nämligen i detta fall malmfyndigheten, är väl känt till kvantitet och beskaffenhet i övrigt samt avsättningsmöjligheterna kunna tillräckligt väl överskådas.

I fråga om skogsindustrierna kunna kanske också vissa liknande förutsägelser rörande framtiden vara möjliga ehuru med betydligt mindre precision. I det stora flertalet fall inom näringslivet i övrigt torde man dock icke kunna komma längre än till högst osäkra antaganden. Det kanske vore tänkbart, att några allmänna linjer kunde uppdragas för de åtgärder, som i de särskilda fallen, allteftersom dessa bliva aktuella, böra och kunna tillgripas. En dylik planering torde dock bliva en synnerligen vanskelig och

omfattande uppgift, om den skall givas en sådan utformning, att den går utöver mera allmänna rekommendationer.

Under hänvisning till vad ovan anförts får Kollegium som sin mening uttala, att den föreslagna utredningen knappast skulle komma att giva mera påtagliga, generell tillämpliga resultat. Kollegium vill för sin del förorda, att — såsom redan skett i åtskilliga fall — mera begränsade, regionala eller vissa industrier berörande arbetsuppgifter tagas under behandling efter hand och i de fall, då så befinnes vara önskvärt och påkallat.

I avgörandet av detta ärende ha deltagit generaldirektören Gjøres samt kommerseråden Matz och Carlborg, den sistnämnde föredragande.

AXEL GJÖRES.

Harald Carlborg.

Aug. Borgström.

Bilaga 2.

Stockholm den 1 mars 1939.

Till riksdagens andra kammarens andra tillfälliga utskott.

Genom remiss den 3 februari 1939 har Kungl. Maj:t anbefallt socialstyrelsen att till riksdagens andra kammarens andra tillfälliga utskott avgiva begärt yttrande — varav avskrift skulle av styrelsen samtidigt tillställas finansdepartementet — över en inom kammaren väckt motion, nr 272, angående utredning rörande möjligheterna att mildra de ekonomiska fluktuationernas verkningar (likalydande med motion nr 191 i första kammaren). Med anledning härav får styrelsen anföra följande.

Motionärerna utgå från den uppfattningen, att under den allmänna diskussionen om möjligheterna att genom offentliga åtgärder mildra de ekonomiska växlingarna uppmärksamheten ensidigt inriktats på offentliga arbeten, vilka visserligen enligt motionärernas mening kunna utöva en hälsosam utjämnande inverkan på konjunkturfluktuationerna men icke böra tillmätas allmän avgörande betydelse. Beredskapspolitiken borde därför innefatta även åtgärder av annat slag än offentliga arbeten, vilka åtgärder i vissa lägen kunde tänkas i första hand påkallade. Eftersom det är nödvändigt att i god tid och icke först när en depression redan inträtt studera vilka åtgärder man kan vidtaga för att bibehålla en så jämn verksamhet som möjligt inom olika produktionsgrenar, finna motionärerna det angeläget, att problemet om åtgärder till förhindrande av ekonomiska depressioner undersökes i hela sitt sammanhang utan förutfattade meningar rörande de offentliga arbetenas dominerande roll.

Då konjunkturväxlingarna enligt allmän erfarenhet starkast framträda inom kapitalvaruproduktionen, medan framställningen av rena förbrukningsartiklar förhåller sig mera stabil, gäller frågan, vad som kan göras för att befordra en jämnare produktion av kapitalvaror. Motionärerna hänvisa härvid i första hand till byggnadsverksamheten, som normalt torde utgöra bortåt

hälften av den totala realkapitalbildningen i Sverige. Med hänsyn till denna byggnadsverksamhetens dominerande roll inom investeringsverksamheten blir problemet att utjämna denna till stor del en fråga om stabilisering av byggnadsverksamheten på önskvärd nivå.

Vid sidan härav framstå såsom den viktigaste möjliga anledningen till svårigheter för landets näringsliv variationer i exporten, beträffande vilka möjligheterna till direkt påverkan genom svenska åtgärder äro ytterst begränsade. Motionärerna anvisa såsom tänkbara åtgärder i syfte att motverka en konjunkturförsämring genom exportinskränkning dels stöd åt lagerproduktion av sådana varor, som icke minska i användbarhet genom lagring, dels extraordinära offentliga beställningar av varor, som exportföretagen kunna framställa, dels slutligen medverkan från det allmännas sida till omändrings- och förbättringsarbeten av olika slag inom exportföretagen, varigenom dessas arbetare kunde sysselsättas under depressionen.

Motionärerna hänvisa vidare till det omfattande problemet om arbetskraftens anpassning efter sysselsättningsmöjligheternas lokala variationer och de därmed sammanhängande frågorna rörande arbetskraftens omskolning och förflyttning såsom alternativ till mer eller mindre permanenta subventionsåtgärder i syfte att uppehålla sysselsättning inom de drabbade områdena. Det synes motionärerna önskvärt, att dessa frågor upptagas till samlad behandling, varigenom till en början klagöres huru stort omflyttningsbehovet i vårt land sannolikt kan väntas bli under loppet av närmaste årtionde, t. ex. på grund av en förutsebar råvarubrist inom vissa områden.

Motionärerna yrka, att de uppgifter och problem, vilka berörts i motionen och vilka sträcka sig vitt utöver frågan om förberedande av allmänna arbeten, böra under utnyttjande av den senaste utvecklingens inhemska och utländska erfarenheter och med beaktande av Sveriges speciella förhållanden upptagas till en sammanhängande och metodisk granskning.

Styrelsen delar helt den principiella uppfattning, varpå motionen synes grundad, rörande nödvändigheten att samordna de olikartade ekonomiskpolitiska och socialpolitiska åtgärder, som kunna medverka till en utjämning av konjunkturfluktuationerna. Inom varje gren av den ekonomiska och sociala politiken, som i beaktansvärd grad kan ha betydelse för konjunkturutvecklingen, bör så vitt möjligt åtgärderna planeras och i tiden fördelas på sådant sätt, att de bringas att harmonisera med ett gemensamt konjunkturpolitiskt syftemål. Den svenska konjunkturpolitiken under föregående depression innebar ju även en samordning av penningpolitiska och finanspolitiska åtgärder med en direkt arbetsanskningspolitik genom offentliga arbeten; även jordbruksstödet kommer ur denna synpunkt i beaktande med hänsyn till sina köpkraftsuppehållande verkningar. Det synes även styrelsen självklart, att beredskap för en kommande kris bör innefatta icke endast beredskap beträffande offentliga arbeten i mera begränsad mening — även om dessa enligt styrelsens mening måste komma att spela en mycket framträdande roll även under en kommande depression — utan jämväl beträffande andra tänkbara åtgärder, som kunna verka i samma riktning, och däribland även sådana, som stimulera de enskilda företagen till en konjunkturutjämnande fördelning i tiden av deras realinvesteringar i form av såväl lagring som ny- och ersättningsanskaffning av fasta anläggningar. Ett dylikt ändamål förelåg beträffande den vid förra årets riksdag antagna propositionen rörande skattefrihet för bolag för avsättning till konjunkturinvesteringsfond. Styrelsen erinrar om att chefen för finansdepartementet förebådat vissa initiativ till förhandlingar med representanter för det enskilda näringslivet.

vilka bland annat torde komma att åsyfta att finna metoder, varigenom företagens investeringspolitik kunde bringas i samklang med den statliga konjunkturpolitiken.

I fråga om motionärernas yrkande, att alla de med konjunkturutjämnningen förbundna frågorna måtte upptagas till en sammanhängande och metodisk granskning, måste styrelsen ställa sig tveksam, huruvida ett dylikt ytterst omfattande problemkomplex lämpligen kan göras till föremål för en enhetlig utredning i sedvanliga former. Åtskilliga av de därunder fallande och i motionen berörda frågorna ha av tidigare utredningar behandlats — särskilt må hänvisas till den systematiska diskussionen i arbetslöshetsutredningens slutbetänkande (Statens off. utr. 1935: 6) — och andra ligga för närvarande under utredning. Byggnadsindustriens konjunkturproblem, som motionärerna enligt styrelsens uppfattning med rätta tilldelar en förstärkställning i förevarande hänseenden, har behandlats av 1934 års byggnadsindustrisakkunniga och torde komma att ytterligare behandlas av bostads-sociala utredningen i dess slutbetänkande. Frågor rörande arbetskraftens omskolning och förflyttning i anpassning till strukturella förskjutningar i näringslokaliseringen torde komma att beaktas av rationaliseringsutredningen och av 1937 års arbetslöshetsutredning. De enligt styrelsens mening mycket vanskliga frågorna rörande statligt stöd åt produktion på lager inom exportindustrier och liknande i motionen berörda åtgärder synas styrelsen lämpligen böra göras till föremål för förhandlingar mellan staten och det enskilda näringslivet av den art, som förebådats; i sammanhang härmed kunna givetvis uppkomma problem, som böra underkastas undersökning utifrån konkreta frågeställningar. Den i motionen ifrågasatta utredningen av omflyttningsbehovet i vårt land är slutligen, så vitt styrelsen kan bedöma, av den art, att den kräver ytterst omfattande och tidskrävande demografiska och näringsgeografiska trendundersökningar, vilkas utförande naturligen skulle utgöra en arbetsuppgift på lång sikt för konjunkturinstitutet eller annat permanent undersökningsorgan.

Det finnes enligt styrelsens uppfattning anledning att befara, att en utredning av den art, som i motionen ifrågasättes, genom utredningsuppgiftens alltför vida och mångskiftande innehåll icke skulle lämna de konkret och praktiskt användbara resultat, som krisberedskapen kräver. Styrelsen är emellertid angelägen att framhålla som sin mening, att på åtskilliga punkter såväl undersökningar som förberedelser av annat slag i krisberedskapens syfte torde vara behövliga — där de icke redan utförts — samt att åtgärder, som i detta syfte planeras, böra rationellt samordnas. En dylik samordning torde dock kunna åstadkommas på annat sätt än genom en utredning i sedvanliga former.

SIGFRID HANSSON.

Ernst Bexelius.

Bilaga 3.

Till Riksdagens andra kammars andra tillfälliga utskott.

Genom särskilda remisser den 28 januari 1939 har tillfälle beretts under-tecknade organisationer att avgiva yttrande över en vid årets riksdag väckt motion (II: 272) angående utredning rörande möjligheterna att mildra de ekonomiska fluktuationernas verkningar. Efter gemensam beredning av ärendet tillåta vi oss anföra följande.

I motionen beröras inledningsvis de strävanden, som från statsmakternas sida vid skilda tillfällen kommit till uttryck i syfte att genom en ökning av de offentliga arbetena under en lågkonjunktur mildra de depressiva krafternas verkningar. Motionärerna finna det emellertid ingalunda säkert, att en tidsanpassning av de offentliga arbetena ensam förmår utlösa en tillräcklig effekt i önskad riktning. Möjligheten att vid sidan av allmänna arbeten vidtaga andra åtgärder i konjunkturutjämnande syfte synes motionärerna för den skull böra bliva föremål för en allsidig undersökning. I första hand borde därvid beaktas spörsmålet om vad som kan göras för att befordra en jämnare kapitalvaruproduktion, varvid särskilt frågan om en stabilisering av byggnadsverksamheten på önskvärd nivå förtjänade uppmärksamhet. Vidare syntes, enligt motionärernas mening, förutsättningarna för en produktion på lager av lämpliga varor böra göras till föremål för studium, i främsta rummet för att utreda exportindustriens möjligheter att kompensera de av de internationella konjunkturörelserna orsakade växlingarna i sysselsättningsgraden. En annan utväg, som i detta sammanhang påkallade undersökning, vore extraordinära offentliga beställningar av sådana varor, som exportindustrierna kunna framställa. Motionärerna fästa även uppmärksamheten å den av företagen redan i viss utsträckning anlidade möjligheten att under en lågkonjunktur sysselsätta sina egna arbetare med omändrings- och förbättringsarbeten av olika slag. Slutligen ha motionärerna framhållit önskvärdheten av att hela det frågekomplex, som sammanhänger med behovet av en anpassning efter sysselsättningsmöjligheternas lokala förändringar, upptages till enhetlig behandling, varvid klarhet borde sökas bl. a. om det sannolika omflyttningsbehovet under loppet av det närmaste årtiondet ävensom om möjligheterna att öka arbetskraftens rörlighet och att mildra de av en befolkningsöverflyttning framkallade svårigheterna.

Motionen utmynnar i en hemställan, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om en utredning rörande möjligheterna att jämväl annorledes än genom offentliga arbeten mildra de ekonomiska fluktuationernas verkningar.

De problem, som av motionärerna upptagits till behandling, äro av sådan allmän och viktig beskaffenhet, att det hithörande orsakssammanhanget ävensom möjligheten att vinna av motionärerna antydda syften synas vara förtjänta av en närmare undersökning. I visst avseende, nämligen såvitt fråga är om förutsättningarna för en konjunkturutjämnande anpassning av industriens investeringsverksamhet, synas de av motionärerna anförda synpunkterna ansluta sig till de strävanden med enahanda syftning, som vid fjolårets riksdag ledde fram till medgivandet av rätt för aktiebolag och ekonomiska föreningar att i skattehänseende åtnjuta avdrag för avsättning till konjunkturinvesteringsfond. En diskussion om möjligheterna att utbygga

redan vidtagna åtgärder härutinnan synes tillhöra de mera aktuella näringspolitiska uppgifterna.

Vissa andra av de i motionen angivna spörsmålen, exempelvis problemet om en anpassning av arbetskraften efter sysselsättningsmöjligheternas lokala förändringar, sammanhånga enligt vår uppfattning med de på längre sikt verksamma omvandlingarna inom folkhushållet och samhällslivet, vilka principiellt äro att särskilla från de med konjunktursvängningarna sammanhängande frågorna. Detta utesluter givetvis icke att en samlad behandling av de många och komplicerade uppgifter, som successivt aktualiseras av de lokala förändringarna i produktionen, kan komma att befinnas önskvärd. Praktiska lämplighetsskäl tala dock enligt vår uppfattning för att en enhetlig översyn av sistnämnda problemkomplex får anstå i avbidan på resultatet av de utredningar, som för närvarande pågå rörande ett antal hithörande frågor. Vi tillåta oss i detta sammanhang erinra om att rationaliseringsutredningen, vars betänkande väntas inom den närmaste tiden, torde hava att beakta de i samband med driftkoncentrationer och driftnedläggelser uppkomna förändringarna i sysselsättningsmöjligheternas lokalisering, att spörsmålet om den bohuslänska industriens framtidsutsikter är under behandling inom granitutredningen, att frågan om Blekinge läns försörjningsmöjligheter undersökes av blekingeutredningen, att en särskild kommitté arbetar med uppgift att studera arbetslöshetsproblemen och näringslivets allmänna läge inom Västernorrlands län och att slutligen 1938 års gruvsakkunniga enligt de för denna utredning gällande direktiven ha att uppmärksamma de sociala problem, som äro att förvänta, när brytningen i västerbottensgruvorna en gång kommer att upphöra. Å andra sidan kunna förutsebara strukturella förändringar vinna beaktande redan vid förberedandet av åtgärder för mildrande av konjunkturväxlingarna. Vid ett övervägande av konjunkturpolitiska beredskapsåtgärder från näringslivets sida synes kontakt i lämplig utsträckning böra uppehållas med nu nämnda specialundersökningar.

Utformningen av riktlinjerna för en konjunkturutjämnande politik från näringslivets egen sida förutsätter en väsentligt vidgad kunskap om de faktorer, vilka härvid kunna tänkas bliva av betydelse. Motionärerna ha kraftigt understrukt denna synpunkt och ha härpå grundat sitt förslag om en utredning av hithörande spörsmål. Frågan huruvida denna utredning borde anförtros åt särskilt tillkallade sakkunniga eller om densamma kunde tänkas handhavas av något för ändamålet lämpat redan existerande organ har av motionärerna lämnats öppen. Med avseende å denna fråga vill det synas, som om praktiskt taget alla de i motionen avhandlade spörsmålen vore av beskaffenhet att falla inom området för konjunkturinstitutets verksamhet. En jämförelse med de uppgifter, som utomlands pläga anförtros motsvarande statliga forskningsinstitut, synes giva ytterligare stöd åt denna uppfattning. Därest svårigheter skulle möta för konjunkturinstitutet att med nuvarande personaluppsättning genomföra ett utredningsprogram av den omfattning, varom här är fråga, föreligga, enligt vad vi tro oss veta, möjligheter att med anlitan av medel, avsedda för särskilda undersökningar vid nämnda institut, vidtaga en för ändamålet erforderlig, tillfällig förstärkning av dess arbetskrafter. För fullgörandet av ett dylikt uppdrag förutsätta vi, att konjunkturinstitutet skall finna det önskvärdt och nödvändig att uppehålla en kontinuerlig kontakt med industriföretagarna och deras organisationer. Sålunda torde det visa sig nödvändigt att i betydande utsträckning införskaffa uppgifter från olika branscher eller enskilda företag inom industrien. En del av det material, som nu åsyftas, läres kunna inhämtas genom kommerskollegium.

Därutöver torde för undersökningen erforderliga sakuppgifter ävensom övriga upplysningar och råd i praktiska frågor i betydande utstäckning kunna tillhandahållas konjunkturinstitutet från de industriella huvudsammanslutningarna i första hand genom Industriens utredningsinstitut. Detta är berett att lämna det bistånd, som i förevarande hänseende kan påkallas. Om, såsom från regeringshåll förbehålls, förhandlingar komma till stånd mellan staten och näringslivet rörande olika näringspolitiska spörsmål, lära i sådant sammanhang såväl konjunkturinstitutet som Industriens utredningsinstitut få sig dylika utredningsuppgifter förelagda, varvid de av motionärerna berörda problemen förvisso torde komma att inkluderas.

Beträffande de frågor, som enligt motionärernas mening böra göras till föremål för närmare utredning, må i korthet anmärkas följande. Av central betydelse ur industriens synpunkter äro framför allt spörsmålen om en produktion av varor på lager under en lågkonjunktur och om en konjunktur-anpassning av företagens anläggningsarbeten. I förstnämnda hänseende torde få förutsättas, att utredningen komme att ägna tillbörlig uppmärksamhet åt det grundläggande problemet, huruvida de omedelbara och direkta, köpkraftsunderbyggande verkningarna av en under depressionsperioder bedriven tillverkning på lager kunna anses motväga de olägenheter i form av minskad expansion av den produktiva verksamheten, som på längre sikt kunna befaras bliva utlösta av alltför stora, icke saluförda varulager. Ett fullt klarläggande svar härå kan måhända icke vinnas enbart med stöd av en objektiv utredning, enär frågan i realiteten till väsentlig del sammanfaller med ett vidsträckt värdesättningsproblem, nämligen det i vilken mån konjunkturväxlingarna överhuvudtaget kunna anses vara till gagn och i vilken mån de kunna anses vara till skada för samhällets ekonomiska och sociala utveckling. Sannolikt skulle dock en viss vägledning vara att vinna genom en branschvis bedriven, ingående undersökning av lagerstorlekens förändringar under olika faser av tidigare konjunkturer.

En konjunktur-anpassning av produktionen genom arbete på lager är emellertid även ett tekniskt spörsmål. Genomförd i lämplig samverkan med personer, företag och sammanslutningar, som kunna förutsättas besitta speciell insikt i lagringsfrågornas tekniska aspekter, torde en utredning med här skisserad uppläggning tvivelsutan vara ägnad att åtminstone i allmänna drag belysa även detta avsnitt av industriens konjunkturrella anpassningsproblem.

För vår del vilja vi icke fördölja, att vi på förhand äro ganska skeptiskt inställda till möjligheten att under depressionstider genomföra en mera omfattande produktion på lager utan att därmed förlänga och befästa depressionen inom åtminstone de branscher, där lagerproduktionen äger rum.

Vad åter angår en undersökning av möjligheterna till en förläggning av industriföretagens nyanläggningar och ersättningsinvesteringar till perioder av lågkonjunktur, få vi understryka motionärernas egna erinringar om att denna utväg redan förut i ej ringa utsträckning anlåtats av de svenska företagen. Vad som härutöver kan göras är ovisst. Betydande svårigheter möta uppgiften att på förhand precisera ett program för en modernisering och utbyggnad av anläggningarna under en följd av år, svårigheter som — såvitt vi kunnat finna — belysas jämväl av de tämligen resultatlösa strävandena från statsmakternas sida att koordinera investeringsverksamheten inom statens egna affärsföretag med en konjunkturutjämnande finanspolitik. Vad nu sagts utesluter givetvis icke, att det vore önskvärt att så långt sig göra låter söka vinna klarhet beträffande omfattningen av de investeringsuppgifter, som inom den svenska industrien kunna förväntas bliva aktualiserade inom

en icke alltför snävt tillmätt följd av år, ävensom beträffande den utsträckning, vari dylika investeringar kunna förläggas till tider av i övrigt minskad industriell aktivitet. Hänsyn torde därvid böra tagas jämväl till anläggningar, vilka icke äro att betrakta såsom omedelbart räntabla men som likväl på grund av särskilda omständigheter, av exempelvis social karaktär, kunna framstå såsom motiverade ur företagens egna synpunkter.

Vad vi i det föregående i olika sammanhang uttalat innebär en reservation på åtskilliga punkter med avseende å möjligheterna att även medelst en beredskapspolitik, som utsträcker till de i motionen berörda områdena, komma till rätta med konjunkturväxlingarnas problem. Vårt lands ekonomiska struktur, enkannerligen den roll som exportindustrien spelar för folkförsörjningen, gör det föga sannolikt att man genom avsiktliga ingripanden skall kunna i väsentlig grad kompensera verkningarna av utifrån härrörande konjunkturpressande impulser. Detta utesluter icke, att inom begränsade avsnitt av näringslivet mera betydande resultat kunna vara att vinna. I sistnämnda omständighet ligger måhända å andra sidan en viss risk för att åtgärder, som verka konjunkturdämpande, på särskilda punkter drivas så långt, att stagnationstendenser av svårberäknelig räckvidd i stället för betingelser för en återhämtningsprocess komma att utlösas. Att söka giva vissa, om ock allmänt hållna, praktiskt användbara anvisningar för lösningen av det betydelsefulla avvägningsproblem, som här möter, nämligen spörsmålet om den riktiga tidpunkten för insättandet av och det riktiga måttet å de konjunkturstimulerande krafterna, framstår därför även det såsom en uppgift, vilken näppeligen kan lämnas obeaktad av den ifrågasatta utredningen.

Under hänvisning till det anförda få vi förklara oss intet hava att erinra mot att en utredning av de i den remitterade motionen berörda frågorna — med undantag för spörsmålet om sysselsättningsmöjligheternas lokala förändringar, beträffande vilket en samlad översyn torde böra anstå i avbidan på resultatet av pågående särskilda undersökningar — verkställes av konjunkturinstitutet i samarbete med härför lämpade organ inom industrien.

Stockholm den 28 februari 1939.

SVERIGES INDUSTRIFÖRBUND.

K. F. Göransson.

/ Vilhelm Lundvik.

SVENSKA ARBETSGIVAREFÖRENINGEN.

Gustaf Söderlund.

Bilaga 4.

Till Riksdagens andra kammars andra tillfälliga utskott.

Genom remisskrivelse den 28 januari 1939 har Landsorganisationen i Sverige beretts tillfälle att avgiva yttrande över av herr Andersson m. fl. i andra kammaren och herr Larsson m. fl. i första kammaren väckt motion angående utredning rörande möjligheterna att mildra de ekonomiska fluktuationernas verkningar. Landssekretariatet får på Landsorganisationens vägnar anföra följande:

Landsorganisationen delar motionärernas uppfattning, att konjunkturväxlingarna äro ödesdigra och medföra olycksbringande sociala verkningar, särskilt för de medborgargrupper, som utsättas för arbetslöshet, och hos såväl dem som andra skapa en social otrygghetskänsla på grund av ovissheten om arbete och försörjning. Den i motionen framförda uppfattningen om samhällets skyldighet att ingripa i syfte att mildra verkningarna härav delas även av Landsorganisationen, som tidigare haft anledning att inför statsmakterna påvisa samhällets skyldighet att skydda medborgarna mot de risker, som följa med det nuvarande produktionssystemet. Även om det kan råda delade meningar om, hur långt samhällets reglerande ingripande skall sträcka sig, ser Landsorganisationen i motionen ett understrykande av denna principiella uppfattning. I detta sammanhang vill Landsorganisationen uttala sin tillfredsställelse med de åtgärder, som från samhällets sida vidtogos under den senaste krisen i syfte att skapa arbetstillfällen och motverka arbetslöshet. Av än större betydelse skulle dessa åtgärder ha blivit om samhället varit förbättrat att på ett tidigare stadium ha kunnat ingripa i produktionsstödjande och arbetsskapande syfte. I anslutning härtill vill Landsorganisationen uttala sin tillfredsställelse med den beredskapslagstiftning, som riksdagen 1938 antog och som torde möjliggöra ett snabbare ingripande från statsmakternas sida vid kommande kris.

Det är naturligt, att delade meningar kunna göra sig gällande när och på vilka områden av näringslivet, som krismotverkande åtgärder lämpligast skola företagas. Kunna dessa åtgärder planeras på lång sikt och sättas in i ett sådant sammanhang, att större stabilitet kan uppnås i fråga om framställning av s. k. kapitalvaror, så reduceras konjunktursvängningarnas styrka. Detta torde dock förutsätta starkare ingripande från samhällets sida, även under s. k. goda tider, i fråga om kreditgivning, produktionens planering etc. Avgörande för åtgärdernas betydelse i arbetslöshetsmotverkande syfte blir även, på vilken nivå man anser att en dylik stabilisering bör och kan ske.

I motionen sättas i detta avseende de offentliga arbetena i relation till andra tänkbara åtgärder i arbetslöshetsmotverkande syfte på ett sätt, som giver intryck av en önskan att minska de planerade offentliga arbetenas omfattning vid kommande kris. Sålunda uttalas farhågor för att offentliga arbeten och speciellt byggnadsarbeten skulle kunna tänkas medföra en obalanserad höjning av byggnadskostnaderna och därmed efter en tid medföra en kraftig inskränkning av byggnadsverksamheten. Även om en sådan utveckling kan tänkas, så torde denna exemplifiering icke kunna grundas på erfarenheter från de samhällsåtgärder, som vidtogos under den senaste krisen. De nuvarande höga byggnadskostnaderna torde icke ha samband med dessa åtgärder, utan bero på i främsta rummet ett ökat behov av rymligare och bättre bostäder. Vid en kommande lågkonjunktur torde man ha att emotse en mycket stark

inskränkning i den enskilda byggnadsverksamheten. Med hänsyn härtill och till att bostadsfrågans lösning är ett samhällsintresse, som för att kunna tillvaratagas kräver, att bostadsproduktionen stabiliseras på en hög nivå, synes det Landsorganisationen icke vara påkallat, att man nu överväger åtgärder till förändring av inriktningen av den samhälleliga krisberedskapen i fråga om offentliga byggnadsarbeten eller i fråga om den statliga bostadspolitiken. Däremot torde det vara påkallat att frågan om möjligheterna att förhindra enskildas oskäligen vinster på tomtspekulationer utredes, liksom frågan om i vad mån monopolbildningar inom byggnadsmaterialbranschen förhindrar byggnadsindustrins stabilisering på en med hänsyn till bostadsbehovet önskvärd nivå.

I fråga om vad i motionen anföres angående åtgärder i syfte att kunna möta variationerna i exporten genom att skapa förutsättningar för exportföretagen att producera på lager, och att samhällets möjligheter att bära en del av kostnaderna för denna lagerhållning måtte bli föremål för undersökning, så har Landsorganisationen ingen erinran att göra mot en utredning här- om. Landsorganisationen har icke heller något att erinra emot en utredning i vad mån som samhället genom extraordinära offentliga beställningar kan skapa möjligheter för exportföretag att hålla driften igång under en lågkonjunktur. Åtgärder i den riktningen böra dock avvägas med hänsyn- tagande till företagens ekonomiska möjligheter att utan hjälp från det all- mäna hålla driften igång.

Beträffande vad i motionen anföres om önskvärdheten av en utredning om och i vad mån det kan finnas möjligheter att anpassa samhällets arbetslös- hetslindrande åtgärder till sysselsättningsmöjligheternas lokala förändringar samt öka arbetskraftens rörlighet, så äro dessa förhållanden, enligt vad Landsorganisationen erfarit, föremål för undersökning av rationaliserings- utredningen. Med hänsyn härtill torde det icke vara motiverat, att dessa spörsmål innefattas i en eventuell utredning.

I anslutning till vad i det föregående anförts, och under förutsättning att detta beaktas, har Landsorganisationen ingen erinran att göra mot, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställer om en utredning rörande möj- ligheterna att mildra de ekonomiska fluktuationernas verkningar.

Stockholm den 28 februari 1939.

LANDSORGISATIONEN I SVERIGE.

Gunnar Andersson.

/ Torvald Karlbom.

Bilaga 5.

Till Riksdagens andra kammarens andra tillfälliga utskott.

Riksdagens andra kammarens andra tillfälliga utskott har berett Kooperativa förbundet tillfälle att avge yttrande i anledning av motionen nr 272 angående åtgärder för att mildra de ekonomiska fluktuationernas verkningar. Kooperativa förbundets styrelse får i anledning härav anföra följande:

Styrelsen har tidigare i olika sammanhang, bl. a. i remissyttrande över arbetslöshetsutredningens betänkande, understrukit betydelsen av att från det allmännas sida lämpliga åtgärder i form av offentliga arbeten och anorledes vidtagas för att under depressionsperioderna motverka en minskning av produktions- och sysselsättningsvolymen. Styrelsen har därvid samtidigt erinrat om det kända faktum, att möjligheterna att i vårt land föra en depressionsbekämpande och konjunkturutjämnande politik äro mer begränsade än i åtskilliga andra länder, beroende på att det svenska näringslivet i så hög grad påverkas av världskonjunkturerna via våra exportindustrier. Gjorda beräkningar utvisa nämligen att omkring en tredjedel av den svenska industriproduktionen torde arbeta för export, och att ungefär 35 procent av hela det i industristatistiken redovisade industriarbetarantalet sysselsättes i exportindustrin.

Givet är emellertid, att inom den i viss mån begränsade ram, som det svenska näringslivets nyssnämnda struktur uppdrager, kunna åtskilliga åtgärder från det allmännas sida vidtagas i syfte att uppehålla produktions- och inkomstvolymen inom landet under depressionsperioderna. De på det hela taget gynnsamma erfarenheterna av den statliga konjunkturpolitiken i Sverige under den världsekonomiska depressionen tyda otvivelaktigt även härpå.

I motionen påpekas med all rätt den centrala betydelsen av att den statliga konjunkturpolitiken främst inriktas på »att befordra en jämnare produktion just av kapitalvaror». För att nå detta syfte tarvas enligt motionärernas uppfattning i första hand, eftersom byggnadsverksamheten torde motsvara ungefär hälften av Sveriges totala realkapitalbildning, att i beredskapsyfte undersökningar ske i fråga om under vilka betingelser »en stabilisering av byggnadsverksamheten på önskvärd nivå» kan komma till stånd.

Vad åter gäller möjligheterna att inom de för världsmarknadsförändringarna ytterst känsliga exportindustrierna åstadkomma en statligt påverkad »motkonjunktur», räkna motionärerna med i huvudsak tre möjligheter:

1. Statligt stödd produktion på lager av sådana varor, som icke minska i användbarhet genom lagring.

2. Extraordinära offentliga beställningar av varor som exportföretagen kunna framställa.

3. Statligt stöd för sådana omändrings- och förbättringsarbeten, som företagen lämpligen kunna igångsätta under depressionsperioderna.

Styrelsen finner det i och för sig vara av intresse, att undersökningar på sätt motionärerna föreslå vid lämplig tidpunkt företagas beträffande det allmännas möjligheter att bl. a. i nu angivna trenne avseenden bidra till att uppehålla produktions- och inkomstvolymen inom exportindustrierna. Emellertid synes, för den händelse en utredning härom framdeles kommer att beslutas, vissa andra problem i detta sammanhang böra uppmärksam-

mas. Av stort intresse att få närmare belyst vore enligt styrelsens mening spörsmålet, huruvida den av vissa exportindustrier genom kartellavtal med motsvarande industrier i andra länder bedrivna avsättningspolitiken i olika situationer och på längre sikt verkligen tillgodoser det allmänna samhällsliga intresset av en stor och jämn produktions- och sysselsättningsvolym inom industrierna i fråga. Styrelsen förbiser icke problemets ytterst komplicerade natur, vilken bl. a. i vissa fall kan sammanhånga med önskemålet att på längre sikt hushålla med inhemska råvarutillgångar i syfte att på så sätt av utländska köpare uttaga vissa knapphetspriser. Emellertid lär det icke kunna bestridas, att i en del situationer vissa exportindustriers kartellbundna pris- och avsättningspolitik kan leda till en konflikt mellan ett kortsiktigt vinstintresse och ett intresse på längre sikt av största och jämnast möjliga produktions- och sysselsättningsvolym. Det torde sålunda för att taga ett exempel vara uppenbart, att om i två länder, som i några branscher stå i förbindelse med varandra såsom råvaruleverantörer åt varandra, en monopolistisk prisbildning genomföres på de respektive exportråvarorna, kommer detta att ogynnsamt påverka produktionen och sysselsättningen på både råvaru- och fabrikatstadiet inom ifrågavarande branscher i de båda länderna. Då det här berörda problemkomplexet står i ett ytterst intimt samband med spörsmålet om en utjämning av den ekonomiska aktiviteten inom vissa exportindustrier medelst en på antingen enskilt initiativ eller med statligt stöd bedriven lagringsverksamhet av avsaluprodukterna, vill styrelsen påyrka, att en eventuell utredning beaktar även de här betonade sidorna av spörsmålet.

I motionen har vikt lagts vid önskemålet, att vissa — på grund av ändrade efterfrågerelationer — på hemmamarknaden skeende industriella strukturförändringar på längre sikt icke böra motverkas genom att samhällsliga permanenta subventionsåtgärder genomföras i syfte att »hålla en oräntabel produktion vid liv». Motionärerna betona den svårighet som strävandena att bereda befolkningen en jämn sysselsättning möta i »behovet av anpassning efter sysselsättningsmöjligheternas lokala förändringar» (kursiverat i motionen). Det heter vidare: »När arbetstillfällena inom ett område avtaga i antal kan det bli nödvändigt, att en del av befolkningen avflyttar till andra trakter.» Med utgångspunkt från dessa överväganden föreslå motionärerna, att frågan om på vilka vägar det allmänna kan underlätta arbetskraftens omflyttning och överhuvud öka dess rörlighet synes förtjänt av att upptagas till samlad behandling.

Styrelsen delar motionärernas uppfattning om vikten av att detta spörsmål upptages till närmare utredning, men vill påpeka, att frågan icke blott har betydelse för den industriella delen av näringslivet. Alla kända data om befolkningsutvecklingen och de sannolika framtida försörjningsmöjligheterna i det svenska samhället synas tala för att problemet om ett underlättande av befolkningens överflyttning i större skala har särskilt stor aktualitet för jordbruket och förmodligen i all synnerhet för det norrländska jordbruket. Då en sådan befolkningsomflyttning i regel är en synnerligen tidskrävande process, som i många fall med större lätthet först kan äga rum i samband med en generationsväxling, synes det önskvärt, att en utredning härom upplägges i syfte att skapa ett verkligt långtidsprogram för det allmännas åtgöranden (såsom genom utbyggande av en omfattande och effektiv yrkesutbildning för arbetskraften, varigenom denna får förutsättningar att vinna sin utkomst inom andra lämpliga yrken). Ur denna syn-

punkt kan det framstå som mindre ändamålsenligt att upptaga detta spörsmål till utredning i samband med de mer korttidsbetonade variationer i sysselsättningsvolymen, som sammanhånga med de industriella konjunkturväxlingarna. Det torde nämligen vara uppenbart, att om en dylik utredning företas med sikte på de konjunkturrella variationerna i sysselsättningen, exempelvis under trycket av de svårigheter, som en lågkonjunktur alstrar, blir det icke möjligt att på problemen anlägga de praktiska långtidssynpunkter, som äro av verkligt central betydelse för dessa frågors rätta bedömande.

Som av det anförda framgår, vill styrelsen, för den händelse statsmakterna nu skulle finna en utredning om möjliga åtgärder för att underlätta befolkningsomflyttningar påkallad, förorda att denna icke infogas i den av motionärerna begärda utredningen om åtgärder för de industriella konjunkturväxlingarnas mildrande utan företages såsom en fristående allmän undersökning, avsedd att belysa det svenska näringslivets folkomflyttningsproblem överhuvud taget betraktade på *längre sikt*.

Vad slutligen beträffar frågan om lämpligheten att nu igångsätta den utredning om medlen för de industriella fluktuationernas dämpande, som motionärerna föreslå, vill styrelsen framhålla, att det ur flera synpunkter synes önskvärt att avvakta resultaten av de förebådade planerna på upptagande av systematiska överläggningar mellan representanter för statsmakterna och för näringslivet beträffande möjligheterna och formerna för ett samarbete mellan dessa båda parter. Då nyssnämnda överläggningar, för vilka sedan motionen skrevs f. ö. vissa fastare former lära ha skapats, av allt att döma i hög grad måste komma att beröra bl. a. de problem, som motionärerna åsyfta, och då sådana praktiskt inriktade diskussioner vidare torde erbjuda en väsentligt smidigare och snabbare metod att nå de eftersträfvade resultaten på vissa områden, synes det enligt styrelsens uppfattning vara välbetänkt, att frågan om en allmän utredning får vila i avvaktan på resultaten av nyssnämnda samarbete.

Stockholm den 1 mars 1939.

KOOPERATIVA FÖRBUNDET.

Albin Johansson.

Mauritz Bonow.
